

I VÖROKÕISI KONGRESSI KESKKUNNA HOITMISÕ OTSUS

Võrol 22. mahlakuu pääväl 2023

1. Võrokõnõ kaes umma maad ku jumalist ja edevanõmbidõ käest saadut ni tüüga haritut luudusõ ossa, miä om vaia üle anda' puhtalt ja tervehe tulõvaidsilõ põlvilõ.

2. Võrokõnõ arvõstas kõiki ummi tegemiisi man täämbädse ao inemiisi ja perrätulõjjidõga.

3. Võrokõsõ' tunnistasõ', et luudus olõ-õi ressursikogo, a om umahindä hinge ja väärtüsega ja tuuperäst ka õiguisi kandja. Võrokõsõ' ku põlisrahvas liitüse' luudusõ õigusõ tunnistamisõ liikmisõga.

4. Võrokõnõ hoit umma keskkunda, pruuk jao perrä tuud, midä vaia, ei raiska' luudusvarra.

– Võrokõsõl om õigus hoita' uma keskkund puhas kihvttest, prügüst, müräst, kunstvalgusõst.

– Võrokõnõ hindas vett ja hoit vii puhta – lätte', kao', uja', lumbi', jõõ', järve'. Ei raiska' vett.

– Võrokõsõl om suuv, vajadus ja õigus kasvata' mahhesüüki. Kae' ka Rohilidsõmb Põlvamaa, Võromaa mahhekokkolepe' jms.

5. Võrokõsõl om suuv ja õigus majanda' mõtsa kestvähä, tulõvikku kaiõn, hääperemeheligult ni otsusta' ummi kogokunnamõtso saatusõ üle üten kogokunnaga. Hää mõtsamajandamisõ põhimõttiid kae' tast:

Hää mõtsandusõ alosmõttõ'

1. ristipuu', ristimõtsa' ja muu' pühäpaiga' mõtsun jääse' putmalda' ragomiisist ja muust tegevüsest, miä nailõ kahjo tegevä';

2. inämbjago mõtsatõist tetäs talvõl, võimalusõl lumõ ja külmänü maaga;

3. keväjädtsel ja suvitsöl aol, ku tsirgu' omma' pessi pääl ja eläjil omma' puja', ei tüütä' mõtsan mitte ütski mõtsalõikamiskombain ei vällävidämismassin, ei moodorsaag ei võsasaag;

4. parõmbas peetäs püsümõtsamajandust ja väikun mahun sortvat ragomist;

5. kui lakõsragomist ka tetäs, sõs väiku langiga, miä olõ-õi suurõmb ku 1 ha;

6. mõtsa jätetäs alalõ jämmit (diamitre rõnnakorgudsõlt päält 20 cm) kuivi puid ja jämmit lamapuid vähämbält 20...30 tm/ha, juhul ku säändsit puid om, selle et neo omma hädätarvilidse' hähnele (jüräskide kõgõ suurõmba' luuduslidsõ' vaindladsõ'), tõisilõ tsirgõlõ ja mõtsan elävile liigele;

7. külli, alõvidõ ja liino lähküisi mõtso ja ja muid paigapäälitside kogokundõ jaos tähtsit mõtso majandõdas lisas hoolõragomisõlõ viil õnnõ sortva ragomisõga ja mitmõn jaon ragomisõga, lakõsragomist noin mõtson ei tetä'; paigapäälidse' kogokunna' esi' ütlesse', ku kavvõdahe küünüse' külli, alõvidõ ja liino lähküidse' mõtsa' ja kon omma' kogokundõ jaos muu' tähtsä' mõtsa';

8. ku om plaan mõtsa rako' kinnistü vai maatükü piiri lähkün vai ku plaanitas mõtsamatõrjaali vällä vitä' läbi kinkagi tõsõ maa, sõs kimmähe kõnõldas inne ragomisõ alostamist läbi piirirahvaga, mink maiõ lähkün ragomist plaanitas, ja maaumanikkõga, kink maiõ pääl plaanitas mõtsamatõrjaali vidämist;

6. Ku võrokõsõ kombõ', kirotamalda' säädüse' maa, mõtsa ja muu keskkunna hoitmisõl omma' tõistõ riigi säädüsest, sis tulõ arvõsta' võrokõisi ku põlisrahva traditsiooniliidisi säädüisiga (miä omma' kirän rahvaluulõn, vanonsõnon, rahva tarkuisin ja meelen).

7. Võrokõnõ otsustas Vana-Võromaa maavarro ja maa pruukmisõ üle. Ku peetäs vajaligus määnestki maavarra vällä kaiba', sis kasumist suurõmb osa piät saama võrokõisilõ. Vastavalt toolõ, midä plaanitas, kõnõldas asi läbi noidõ võrokõisiga, kedä tuu pututas. Suurt ossa

võrokõisi pututavidõ asjo otsustamisõs piät saama Võrokõisi kongressi vanõmbidõ kogo nõunolõgi.

8. Kui võrokõisiga kokkolepele ei saia', sis Vanalõ-Võromaalõ ei saa' tetä' riiklikkõ rajatiisi, miä häötäse' põlidsõ rahva elokeskkunda, tervüst.

9. Eläjä- ja põllupidämine Vanal-Võromaal või kävvü' põlitsidõ kombidõ perrä.

10. Ku naidõ punktõ täütmises tulõ muuta' mõnt säädüst, sõs tulõ tuud tetä'.